

روستا و توسعه، سال ۲۵، شماره ۹۹، پاییز ۱۴۰۱

DOI: 10.30490/RVT.2021.352970.1309

مقاله پژوهشی

عملکرد مدیریت محلی و مشارکت روستاییان در فراگرد تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی با نقش میانجی اثرات ادراک‌شده آن‌ها از برنامه‌ها و طرح‌ها

ناصر شفیعی ثابت^۱، فائزه ابراهیمی پور^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۴/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۹/۹/۲۹

چکیده

پژوهش حاضر به واکاوی عملکرد مدیریت محلی در اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها و اثرات ادراک‌شده روستاییان از این برنامه‌ها و طرح‌ها برای مشارکت در فرایند تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی در بخش اسفندقه پرداخته است. این پژوهش به روش کمی و توصیفی - تحلیلی و با ابزار پرسشنامه به بررسی متغیرهای اثرگذار و اثرپذیر پرداخته است. نتایج پژوهش حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار بین متغیر مدیریت محلی با چهار متغیر میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ادراک‌شده از طرح‌ها و برنامه‌ها است. همچنین، رابطه بین مدیریت محلی و مشارکت آنان در فراگرد تحولات

۱- نویسنده مسئول و دانشیار گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
(n_shafiei@sbu.ac.ir)

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

فضایی با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها مورد تأیید قرار گرفت. اما رابطه بین مدیریت محلی و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی با نقش میانجی اثرات اقتصادی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها تأیید نشد. به سخن دیگر، اجرای برنامه‌ها و طرح‌های تحول فضایی در حوزه اقتصادی، به گونه‌ای نبوده که بتواند مشارکت روستاییان را در این زمینه با خود همراه سازد. به طور کلی، یافته‌های پژوهش نشان داد مدیریت محلی با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و کالبدی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در سه بعد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و کالبدی تحول فضایی، تأثیر مثبت و معنادار داشته است.

کلیدواژه‌ها: ویژگی فردی و تشکیلاتی، مدیریت محلی، مشارکت محلی، اثرات ادراک شده، برنامه‌ها و طرح‌ها، بخش اسفندقه.

مقدمه

مدیریت محلی، نوعی از مدیریت برای ایجاد مشارکت و پاسخگویی به نیازهای روستاییان است (Lazaro and Thery, 2019; Bezzina, 2000). بنابراین، مدیریت محلی در ترویج و هماهنگ کردن مشارکت روستاییان در برنامه‌ها و طرح‌های تحول فضایی در سطح محلی نقش مهمی را ایفا می‌کند؛ که این امر به عنوان پایه اقتصادی و اجتماعی در سطح محلی مطرح می‌شود. از آنجاکه مدیریت اثربخش موجب بهره‌مندی روستاییان از مزایای مشارکت و ارتقاء روزافزون آن می‌شود (Barrett, 2008)، نیازمند نوآوری در روش‌هایی است تا روستاییان در اقدامات تحولی به صورت مؤثرتر و کارا تر اهداف مشترکشان را تعقیب کرده و محقق سازند (Prof, 2004). بر این مبنا، مدیریت محلی می‌تواند با ایجاد مشارکت انعطاف‌پذیر زمینه را برای تحول فضایی فراهم سازد (Muro and Jeffrey, 2008). همچنین، مدیریت محلی می‌تواند باعث تقویت نفوذ روستاییان در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی - اقتصادی بنیادین در بهره‌گیری از منابع و نیز حفاظت از برنامه‌ها و طرح‌های روستایی شود (Barkin, 2000). به این ترتیب، مدیریت محلی، پایه‌ای برای مشارکت افراد در روستا است و می‌تواند آن‌ها را در راستای ایجاد تحولات فضایی در سکونتگاه‌هایشان هدایت نماید (Lazaro and Thery, 2019).

در این راستا، توجه به ویژگی‌های مدیریت همچون ویژگی‌های فردی و گروهی، ویژگی‌های حقوقی و قانونی و ضعف‌های تشکیلاتی، اداری و اجرایی و دیگر ویژگی‌های مدیریت محلی در بهبود عملکرد آن‌ها در زمینه مشارکت روستاییان بسیار حائز اهمیت است؛ چراکه می‌تواند با فراهم آوردن شرایط مساعد در سطح محلی تقسیم‌کار را افزایش دهد. از آنجاکه مدیریت اثربخش موجب بهره‌مندی

روستاییان از منابع اجتماعی - اقتصادی می‌شود بنابراین، با افزایش مشارکت روستاییان و جنبه‌های محیطی و اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ادراک شده به وسیله آن‌ها، موجب می‌شود تا آن‌ها در فراگرد تحولات فضایی سکونتگاهشان به گونه‌ای مؤثر و کارا اهداف مشترکشان را تعقیب کرده و محقق سازند (Balkundi and Kilduff, 2006). بدین ترتیب، مدیریت محلی به مثابه پیشران انگیزه‌بخش در بین روستاییان برای پیروی از اهدافشان محسوب می‌شود (Bezzina, 2000). به گونه‌ای که درک روستاییان از نتیجه برنامه‌ها و طرح‌ها، کسب رضایت آن‌ها و در نظر گرفتن منافع شخصی و جمعی‌شان به طور مستقیم با اهداف مدیریت محلی در رابطه است. به سخن دیگر، فرض اصلی این است که مدیریت محلی با توجه به حوزه مداخله خود در امور گوناگون روستا، بتواند با تقویت مشارکت آن‌ها و برانگیختن ارزش‌های مشترک روستاییان، در راستای بهبود وضعیت زندگی روستاییان گام بردارد (Barkin, 2000). به گونه‌ای که امروزه، تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی تا حدود زیادی متأثر از چگونگی مشارکت روستاییان است و نتیجه بهبود مشارکت روستاییان باعث بهبود هماهنگی و همکاری اجتماعی بین افراد یک گروه و سازمان با یکدیگر می‌شود (Cavaye, 2004). در این راستا، مدیریت محلی با بهبود مشارکت در میان روستاییان زمینه مناسب را برای بهبود ابعاد تحول فضایی سکونتگاهشان فراهم می‌سازد (Muro and Jeffrey, 2008).

بنابراین، مشارکت در سکونتگاه‌های روستایی، از فشردگی و نیرومندی روابط در فضای روستایی پشتیبانی می‌کند (Mosley and Verschoor, 2005). همچنین، زمینه‌ساز تسهیل همکاری بین روستاییان می‌شود؛ چراکه هماهنگی و همکاری را در درون سکونتگاه‌های روستایی برای منفعت‌های دوسویه روستاییان و مدیریت محلی آسان می‌سازد (Barrett, 2008) و جریان بهتری را بین روستاییان شکل می‌دهد (Liu et al., 2014). در این راستا، مدیریت محلی می‌تواند ابزار بنیادین برای سودرسانی به روستاییان در سکونتگاه‌های محلی باشد و تعامل مبتنی بر مشارکت بین روستاییان را گسترش دهد و زمینه را برای تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی فراهم سازد (Putnam, 1995). بر این اساس، روستاییان برای مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها تشویق می‌شوند و تلاش بیشتری را برای مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌های روستایشان انجام می‌دهند (Coleman, 1988).

بنابراین، با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین ارکان تحول فضای روستایی، روستاییان هستند، ضروری است ادراکات آن‌ها نسبت به اثرات عملکرد مدیریت محلی در توجه به مشارکت دادن روستاییان در فرایند اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها نیز مورد بررسی قرار گیرد. به گونه‌ای که اثرات مثبت و

منفی عملکرد مدیریت محلی عاملی بسیار بنیادین برای حمایت و مشارکت روستاییان در فرایند اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها و همچنین مشارکت آن‌ها در دیگر فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی روستا و در نتیجه بهبود شاخص‌های تحولات فضای روستایی است. بدین ترتیب، مشارکت به‌مثابه کلیدی در بهبود کیفیت زندگی روستاییان در فرایند تحول فضای روستایی قلمداد می‌شود. سرانجام اینکه بهبود مشارکت متأثر از عملکرد مدیریت محلی به‌مثابه پیشران بنیادین برای بهبود اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی - اقتصادی و کالبدی - زیربنایی گفته می‌شود (Putnam, 1993).

در این راستا، چگونگی بهبود مشارکت متأثر از عملکرد مدیریت محلی در فراگرد تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی پرسشی است که می‌توان پاسخ آن را در درون هر منطقه و ناحیه جستجو کرد. بنابراین، ضرورت و اهمیت موضوع ایجاب می‌کند تا شناخت علمی و دقیق‌تری به مسئله بهبود مشارکت در فراگرد تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی به دست آورد. زیرا، این نوع شناخت می‌تواند به کاهش فقر، نابرابری، بی‌عدالتی و بهبود ابعاد تحولات فضایی در ناحیه مورد مطالعه کمک نماید.

بدین‌سان، مسئله بنیادین این است که عملکرد مدیریت محلی در اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها و اثرات ادراک‌شده روستاییان از این برنامه‌ها و طرح‌ها چه تأثیری بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی دارد؟ در راستای مسئله اصلی، پرسش‌های فرعی مقاله به شرح زیر است:

مدیریت محلی چه تأثیری بر اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ادراک‌شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها دارد؟ اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ادراک‌شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها تا چه اندازه در مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی اثرگذار است؟ مدیریت محلی با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ادراک‌شده از برنامه‌ها و طرح‌ها چه تأثیری بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی دارد؟

مبانی نظری

مدیریت محلی و بهبود مشارکت روستاییان

امروزه در سراسر جهان مدیریت محلی برنامه‌هایی را برای بهبود توانایی‌های گروه‌ها و سازمان‌ها در نظر می‌گیرد؛ که در این برنامه‌ها مشارکت روستاییان به‌عنوان راهبرد مدیریت تحول انگاشته می‌شود (Ericsson, 2004). به‌عبارت‌دیگر، مدیریت محلی به‌عنوان فرایند اثرگذار در اجتماع به شمار می‌آید که با حمایت خود باعث بهبود مشارکت روستاییان در فراگرد تحولات فضایی می‌شود

(Warner, 2001). در این راستا، تجربه پنجاه سال گذشته امکانات و محدودیت‌های عملکرد مدیریت محلی، به‌ویژه در بهبود فرایند تحول فضایی آشکار ساخته است که عامل تعیین‌کننده در این زمینه، با وجود تجربه‌های گوناگون، کارآمد بودن آن است. بنابراین، بدون وجود چنین مدیریتی، بهبود مشارکت در فرایند تحولات فضایی امکان‌پذیر نیست. با این حال، مدیریت محلی نه به‌عنوان فراهم‌کننده مستقیم رشد، بلکه به‌مثابه یک شریک، عامل تسهیل‌کننده در روند تحول است (Ibietanet, 2010).

در کشورهایی همچون استرالیا، کانادا، نیوزیلند، انگلستان و آمریکا به نقش مدیر به‌عنوان نخستین برآوردکننده استانداردها و ترویج پیشرفت سازمان‌ها توجه شده است. اما، در کشورهایمانند هلند و اسکاندیناوی، تأکید اساسی بر تفاوت و تنوع در عملکرد سیستم و زمینه‌های سیاسی، ملی و منطقه‌ای آن‌ها است و در نتیجه نقش مدیران در پیشرفت سازمان‌ها متفاوت است. به گونه‌ای که ویژگی فردی و گروهی مدیریت محلی، تنش بین فردی و رقابت غیرضروری را کاهش می‌دهد؛ زیرا مدیران و کارکنان در مراحل گوناگون حرفه خود، در پی منافع و موقعیت‌های مشابه در سازمان و نهادهای خود هستند (Horlings et al., 2013). بنابراین، مدیران و نیروی کار و سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا برای ماندگاری متناسب فعالیت نیروی کارشان به گونه‌ای کار کنند که درازمدت باعث تسهیل روند کار خود شوند (Ericsson, 2004). از دیگر ویژگی‌های مدیریت محلی، ناتوانی حقوقی و قانونی است. به گونه‌ای که چالش بزرگی که بیشتر دولت‌های محلی با آن روبرو هستند، نارسایی و ناتوانی‌های حقوقی و قانونی برای اجرای برنامه‌های گوناگون توسعه و تحول است (Kuchler, 2017). این ناتوانی‌ها، عملکرد مدیریت محلی در جلب مشارکت روستاییان و نیز قدرت برای کنترل امور مردم را دچار چالش می‌کند (Chilima et al, 2002). در این راستا، از بین بردن و کاهش نارسایی و ناتوانی‌های حقوقی و قانونی مدیریت محلی، با هدف حفاظت از منافع قانونی مردم به‌مثابه دارندگان منابع، فرصتی برای تأثیرگذاری بر سیاست‌های دولت است (Teles, 2012).

همچنین، ناتوانی‌های تشکیلاتی، اداری و اجرایی از دیگر چالش‌های موجود بر سر راه مدیریت محلی است که از آغاز وجود داشته است و نیاز به بازنگری دارد. وجود این ناتوانی‌ها در بسیاری از موارد موجب سردرگمی شده و باعث آشفتگی در تعامل میان مدیران محلی و تعامل با دیگر نهادهای بالادستی شده است (Balkundi and Kilduff, 2006). بر این مبنای شواهد فراوانی مبنی بر حمایت مدیریت محلی برای مشارکت ارائه شده است (Uhl-Bien, 2006). بنابراین، این

پژوهش درمی‌یابد که ویژگی‌های مدیریت محلی در کارآمدی آن‌ها در فراگرد مدیریت طرح‌ها و پروژه‌ها و بهبود مشارکت بیشتر آن‌ها در این راستا اثرگذار است.

مشارکت و تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی

بهبود تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی از راه توجه به مقوله مشارکت امکان‌پذیر است (Putnam, 1995). بنابراین، مشارکت یکی از ارکان بنیادین در بهبود تحولات ابعاد فضا انگاشته می‌شود (Adhikari, and Goldey, 2010). ابعاد مقوله اثرگذار و اثرپذیر این پژوهش در کشورهای گوناگون برای واکاوی مناسب‌تر این مقوله به شرح زیر بررسی شده است. در این زمینه چالش مهم برای بهبود شاخص‌های تحولات فضای روستایی در بسیاری از کشورها، وجود محدودیت‌ها در توسعه و تحول هماهنگ روستایی - شهری است. زیرا، روند بهبود مشارکت نشان می‌دهد که فعالیت‌های مختلفی برای بهبود شاخص‌های تحولات فضایی شکل گرفته است. اما، همکاری تازه‌واردان در سکونتگاه‌های روستایی با مردم محلی نقش مهمی در این فعالیت‌ها ایفا می‌کند. به گونه‌ای که از طریق فعالیت‌های مختلف مبادله‌ای بین طیف وسیعی از مردم، ویژگی‌های اجتماعی ساکنان روستایی نیز تغییر کرده و متنوع شده است. بنابراین، روابط انسانی در داخل و خارج از جامعه برای تحول فضایی موفق آن بسیار حیاتی است (Ahrweiler and Keane, 2013). همچنین، بهره‌گیری از مزایای تحولات فضایی با مدیریت تعاملی در روند دستور کار مشترک است و رهبران با بهره‌گیری از شیوه‌های نوین مدیریتی، برنامه‌های نوین منطقه‌ای را ارائه می‌دهند که به تحولات فضایی منطقه بیانجامد (Popovych, 2018).

اثرات ادراک‌شده از برنامه‌ها و طرح‌ها و مشارکت روستاییان در فراگرد تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی

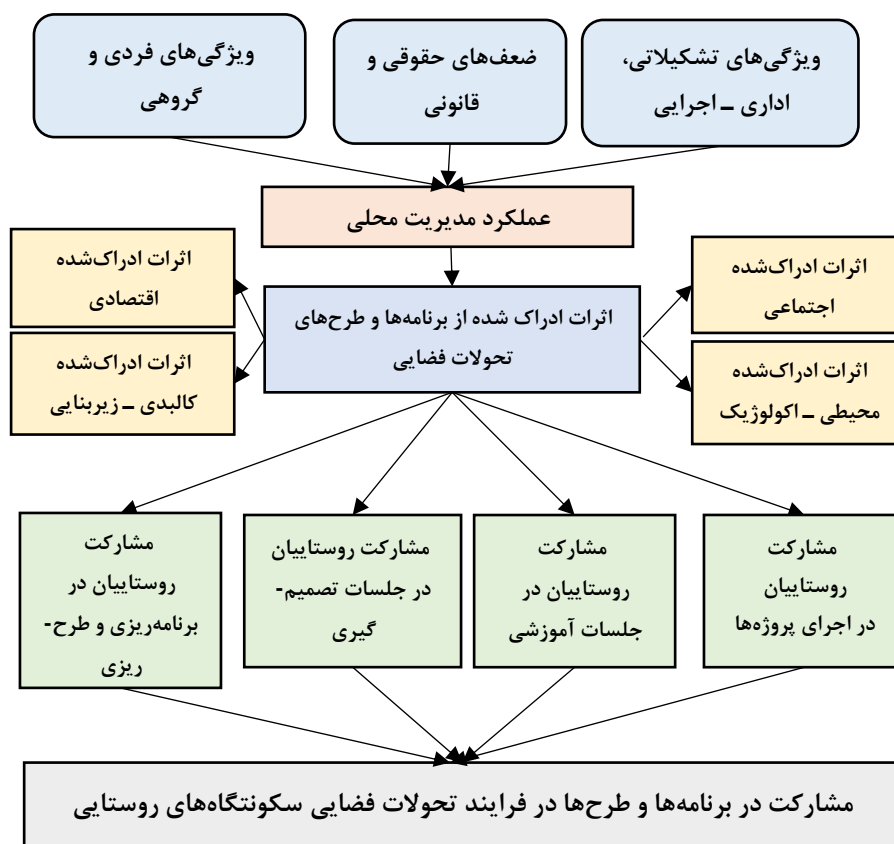
برای اینکه روستاییان در فرایند تحول فضایی موفق عمل کنند، بایستی در همه زمینه‌های اجتماعی - اقتصادی روستایشان مشارکت کنند. مشارکت روستاییان به صورت گسترده در فراگرد تحولات فضایی پذیرفته شده است (Chilima et al, 2002). مشارکت روستاییان در این فراگرد، الگویی انعطاف‌پذیر و انطباقی است که اجازه می‌دهد آن‌ها در سطوح گوناگون تحول در فرایند تصمیم‌گیری تحول مشارکت کنند (Usadolo and Caldwell, 2016). بنابراین، مدیران محلی با بهره‌گیری از آمادگی اعضا، ساختارهایی را برای کارهای لازم در زمینه پاسخگویی به نیازها و توانمند ساختن گروهی روستاییان فراهم می‌سازند (Warner, 2001). به گونه‌ای که شیوه‌های مدیریتی در

چارچوب فرایند تحولات فضایی، رویکردی مشارکتی پیدا کرده و مدیریت محلی با رهیافت فضایی و مشارکتی شکل خواهد گرفت. بر این مبنای مدیریت محلی به مثابه یکی از پیشران‌های بنیادی برای مشارکت روستاییان در تحول سکونتگاه‌های روستایی قلمداد می‌شود (Svendsen, 2000).

در این راستا، نتایج بررسی‌های پرشمار از جمله در آفریقای جنوبی، به نقش مهم رهبران سنتی در حفظ و آمادگی خانوارها پرداخته که در نهایت به بهبود نتایج کارهای گروهی در اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها انجامیده است (Tuke et al., 2017). در مجموع، اگر روستاییان، منافع مالی و غیرمالی از اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها را ادراک و دریافت کنند، به احتمال زیاد در برنامه‌ها و طرح‌های این حوزه مشارکت خواهند کرد (Warner, 2001).

بنابراین، نتایج پژوهش‌های گوناگون حاکی از آن است که شکل‌گیری مشارکت در بین روستاییان به عنوان ابزاری ایده‌آل برای بالابردن اثرات ادراک‌شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌های تحول ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی سکونتگاه‌های روستایی شناخته می‌شود. به گونه‌ای که مدیریت محلی می‌تواند از طریق بهبود مشارکت باعث شود تا روستاییان با هماهنگی و برقراری رابطه با یکدیگر، با چالش‌های اجتماعی - اقتصادی راحت‌تر روبرو شوند و با مشارکت دسته‌جمعی در رفع چالش‌های موجود در روستاهایشان گام بردارند. بدین ترتیب، بهبود مشارکت روستاییان زمینه مناسبی برای کامیابی برنامه‌ها و طرح‌ها است و شرط ضروری برای تحول ابعاد فضایی همچون ابعاد محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی سکونتگاه‌های روستایی است.

بر مبنای واکاوی ادبیات و پیشینه موضوع، ضمن اینکه مفاهیم ساختاری و سازه‌ای پژوهش در قالب چارچوب مفهومی (شکل ۱) برای تبیین پرسش‌ها و فرضیه‌ها آشکار شد. همچنین نشان داد که این پژوهش شیوه نویسی را در تبیین موضوع مورد مطالعه به کار گرفته است که همه ویژگی‌های مدیریت محلی در راستای مشارکت روستاییان در تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی با نقش میانجی اثرات ادراک‌شده آن‌ها از برنامه‌ها و طرح‌ها را به گونه‌ای هم‌زمان واکاوی کرده است.

شکل ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش

- مطالعه حاضر با توجه به شکل ۱ در پی بررسی فرضیه‌های زیر است:
- H₁: مدیریت محلی بر اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها تأثیر مثبت دارد.
 - H₂: مدیریت محلی بر اثرات اجتماعی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها تأثیر مثبت دارد.
 - H₃: مدیریت محلی بر اثرات اقتصادی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها تأثیر مثبت دارد.
 - H₄: مدیریت محلی بر اثرات کالبدی - زیربنایی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها تأثیر مثبت دارد.
 - H₅: اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی تأثیر مثبت دارد.

- H₆: اثرات اجتماعی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی تأثیر مثبت دارد.
- H₇: اثرات اقتصادی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی تأثیر مثبت دارد.
- H₈: اثرات کالبدی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی تأثیر مثبت دارد.
- H₉: مدیریت محلی روستاییان با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم اثرگذار است.
- H₁₀: مدیریت محلی روستاییان با نقش میانجی اثرات اجتماعی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم اثرگذار است.
- H₁₁: مدیریت محلی روستاییان با نقش میانجی اثرات اقتصادی ادراک از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم اثرگذار است.
- H₁₂: مدیریت محلی روستاییان با نقش میانجی اثرات کالبدی - زیربنایی ادراک شده از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم اثرگذار است.
- H₁₃: مدیریت محلی بر مشارکت روستاییان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم اثرگذار است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر، از نظر هدف بنیادی و از لحاظ نگرش شیوه اجرای پژوهش در گروه پژوهش‌های پیمایشی و برحسب ماهیت داده‌ها، از نوع پژوهش‌های کمی است. بر اساس نتایج سرشماری شهرستان جیرفت در سال ۱۳۹۵، جامعه آماری پژوهش شامل ۴۲ روستای دارای سکنه بخش اسفندقه بوده است (Iran Statistics Center, 2016). برای تعیین حجم نمونه تصادفی در سطح روستا در این پژوهش تعداد ۳۰ روستا به صورت تصادفی انتخاب شد. سپس در درون روستاهای انتخابی، خانوارهای نمونه تصادفی بر اساس روش نسبت به اندازه خانوار روستاها (PPS)^۱ پس از تعیین حجم نمونه، انتخاب شدند. در این ارتباط، حجم نمونه محاسبه شده برای روستاییان بر اساس فرمول کوکران^۲ (Saraei, 2013) ۳۴۴ خانوار محاسبه شد. از آنجا که تعداد نمونه در تعدادی از

1. Probability Proportional to Size (PPS)

2. Cochran

روستاها، با توجه به روش نسبت به اندازه خانوار روستاها، حد نصاب لازم را برای تکمیل پرسشنامه پیدا نکرد، تعداد پرسشنامه‌های خانوار به ۳۷۰ خانوار افزایش یافت.

تجزیه و تحلیل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و تجمیع پرسش‌ها برای ورود به مدل، و تحلیل سازه‌ها و روابط بیان‌شده در چارچوب نظری با استفاده از نرم‌افزار آموس^۱ گرافیک انجام شد. در این رابطه برای تبیین دقیق سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش و برای سنجش ابعاد مختلف مدیریت محلی و با بهره‌گیری از مطالعات پژوهشگران گوناگون مطابق جدول ۱ تعداد ۳۴ سؤال استخراج شد. به‌منظور اطمینان از انطباق سؤال‌های برگرفته از پژوهش‌های پیشین با متغیرهای پژوهش، و برای مشخص شدن روایی صوری این شاخص‌ها و انطباق آن با شرایط ایران و روستاهای ناحیه مورد مطالعه، درجه اهمیت شاخص‌های مؤلفه اثرگذار و اثرپذیر پژوهش، توسط چند تن از صاحب‌نظران دانشگاهی در حوزه برنامه‌ریزی روستایی در سطح دانشگاه شهید بهشتی و خوارزمی، کارشناسان فرمانداری شهرستان جیرفت و جهاد کشاورزی شهرستان و بخش اسفندقه مورد سنجش قرار گرفت. پس از دریافت نظرات آن‌ها، اصلاحاتی در پرسشنامه صورت گرفت و تعدادی از سؤال‌های بی‌اهمیت حذف شد. سنجش این شاخص‌ها به‌صورت گزینه‌های رتبه‌ای طیف لیکرت از مقدار ۱ خیلی کم تا مقدار ۵ خیلی زیاد بود. برای بررسی پایایی و قابل اعتماد بودن داده‌های پرسشنامه‌ای پژوهش از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد (Fathi Ashtiani and Dastani, 2009). بنابراین، ابتدا یک نمونه ۳۰ تایی از پرسشنامه در جامعه مورد نظر توزیع و با توجه به مقدار آلفای کرونباخ به دست آمده، ویرایش نهایی پرسشنامه صورت گرفت و در نمونه مربوط، توزیع شد. سرانجام، برای پژوهش حاضر مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۲۶ به دست آمد. بنابراین، مقدار آلفای به دست آمده این پژوهش چون به عدد ۱ نزدیک است، قابل اعتماد است.

1. Amos

عملکرد مدیریت محلی و مشارکت روستاییان.....

جدول ۱. متغیرهای مکنون و آشکار عملکرد مدیریت محلی برای مشارکت روستاییان در برنامه‌ها و طرح‌ها

پژوهشگران	علائم در AMOS	متغیر آشکار	متغیر مکنون
Tuke et al, 2017 Ibietan, 2010		سطح و نوع تحصیلات اعضای مدیریت محلی در ارتباط با عملکردشان برای مشارکت روستاییان در طرح‌ها و برنامه‌ها	ویژگی‌های فردی و گروهی اعضای مدیریت محلی
	FQ1	میزان پاسخگویی مدیریت محلی در ارتباط با عملکردشان برای مشارکت آن‌ها در مسائل مختلف	
Svihlova and Kubisova, 2014 Warner, 2001		میزان همدلی و هماهنگی و همبستگی اجتماعی مدیریت محلی در ارتباط با مشارکت آن‌ها در مسائل مختلف مشارکت اعضای مدیریت محلی در مسائل مختلف	
Warner, 2001 Balkundi and Kilduff, 2006 Chilima et al, 2002	TQ1	ارتباط مدیریت محلی با نهادهای فرادست و تأثیر آن در عملکردشان برای مشارکت آن‌ها در مسائل مختلف تعدد زیاد مراکز تصمیم‌گیری فرادست، و تأثیر آن در عملکردشان برای مشارکت آن‌ها در مسائل مختلف	ویژگی‌های تشکیلاتی و اداری و اجرای مدیریت محلی
Teles, 2012 Kuchler, 2017 Chilima et al, 2002	HQ1	میزان واگذاری اختیارات به مدیریت محلی و تأثیر آن در عملکردشان برای مشارکت آن‌ها در مسائل مختلف امورات واگذار شده به مدیران محلی، و تأثیر آن در عملکردشان برای مشارکت آن‌ها در مسائل واگذاری تسهیلات و موارد مالی به مدیران و تأثیر آن بر عملکردشان، برای مشارکت آن‌ها در مسائل مختلف	ویژگی‌های حقوقی و قانونی
Lekaota, 2015 Putnam., 1993 Coleman., 1998 Bourdieu., 2018 Ibietan, 2010	MQ1 MQ2 MQ3 MQ4	مشارکت روستاییان در اجرای پروژه‌های روستا مشارکت روستاییان در ستادهای انتخاباتی مشارکت روستاییان در جلسات آموزشی مشارکت روستاییان در برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی روستا	ابعاد مشارکت روستاییان در طرح‌ها و برنامه‌ها

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای سنجش ابعاد تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی در چارچوب اثرات ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها، تعداد ۱۰ سؤال مطابق جدول ۲ در قالب اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده مورد ارزیابی قرار گرفت.

جدول ۲. متغیرهای ابعاد تحولات فضایی در چارچوب اثرات ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها

متغیر مکنون	متغیر آشکار	علائم در AMOS	محققین
اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده	مقابله با فرسایش خاک و بهبود تنوع زیستی در پیرامون بهبود وضعیت سبزیگی محیط روستا	MM1	Pretty, 2001 Pretty and Ward., 2001 Popovych., 2018
اثرات اجتماعی - ادراک شده	تواناسازی ساکنان روستا در زمینه مشارکت در مسائل اجتماعی بهبود وضعیت سلامت مردم و ارتقای توان لازم برای انجام وظایف و مسئولیت‌های محلی روستا رفع فقر و بهبود افزایش توانمندی و مشارکت ساکنان در فعالیت‌ها	EM2 1998	Lekaota, 2015 Putnam., 1993 Coleman., Bezzina., 2000
اثرات اقتصادی ادراک شده	بهبود جذب سرمایه در روستا و بهبود وضعیت اشتغال و درآمدزایی شکل‌دهی صندوق اعتبارات روستایی و ارائه تسهیلات و وام به روستاییان	AM3	Bourdieu., 2018 Popovych., 2018 Tuke et al, 2017
اثرات کالبدی - زیربنایی ادراک شده	بهبود دسترسی جمعیت به خدمات عمومی بهبود برخورداری خانوارهای روستایی از خدمات مرکز درمانی در روستا برخورداری خانوارهای روستایی از گسترش شبکه راه روستایی و آب آشامیدنی تصفیه شده	KM4	Day and Sammons., 2016 Bourdieu., 2018 Balkundi and Kilduff, 2006

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شایان ذکر است که برای بررسی فرض نرمال بودن داده‌های پژوهش از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف^۱ استفاده شد. از آنجا که متغیرهای پژوهش نرمال و کمی هستند؛ بنابراین، در این پژوهش برای واکاوی رابطه بین ابعاد مدیریت محلی به‌عنوان متغیر اثرگذار و اثرات ادراک شده از برنامه‌ها و

1. Kolmogorov-Smirnov test

طرح‌ها و مشارکت روستاییان در آن از آزمون پیرسون بهره گرفته شد. بنابراین واکاوی فرضیه‌های پژوهش با بهره‌گیری از مدل تحلیل مسیر و معادلات ساختاری امکان‌پذیر است. در این راستا، در پژوهش حاضر با استفاده از برازش مدل مفهومی تحقیق (شکل ۱) با بهره‌گیری از رویکرد تحلیل مسیر و برآورد معادلات ساختاری، فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون قرار گرفت. همان‌طور که گفته شد، تحلیل سازه‌ها و روابط بیان‌شده در چارچوب نظری با استفاده از نرم‌افزار آموس گرافیک صورت گرفت.

نتایج و بحث

بر اساس یافته‌های پرسشنامه پژوهش حاضر، از مجموع ۳۷۰ نفر از پاسخگویان در کانون‌های روستایی مورد مطالعه، معادل ۵۸/۶ درصد مرد و میزان ۴۱/۴ درصد زن بوده‌اند. از نظر سطح سواد هم حدود ۵۷/۳ درصد دیپلم و پایین‌تر بودند، و میزان ۲۱/۱ درصد دارای تحصیلات کارشناسی و بالاتر بوده‌اند. از لحاظ نوع شغل، حدود ۶۰ درصد خانوارهای پاسخ‌دهنده کشاورز، میزان ۳۰ درصد کاسب و حدود ۱۰ درصد صنعتگر بوده‌اند (جدول ۳).

جدول ۳. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان در ناحیه مورد مطالعه

روستاییان		ویژگی‌های توصیفی	روستاییان		ویژگی‌های توصیفی
درصد	فراوانی		درصد	فراوانی	
۱۶/۲	۶۰	ابتدایی			
۱۹/۷	۷۳	راهنمایی	۵۸/۶	۲۲۰	زن
۲۱/۴	۷۹	دبیرستان			
۲۱/۶	۸۰	کاردانی			تحصیلات
۱۶/۵	۶۱	کارشناسی	۴۱/۴	۱۵۰	مرد
۴/۶	۱۷	کارشناسی ارشد و بالاتر			جنس
۱۰۰	۳۷۰	مجموع			
۰/۶۰	۱۹۰	کشاورزی			
۰/۳۰	۱۱۰	کاسبی	۱۰۰	۳۷۰	مجموع
۰/۱۰	۷۰	صنعت			شغل
۱۰۰		مجموع			

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، چون سطح معناداری برای همه متغیرهای مستقل و وابسته بزرگتر از ۰/۰۵ است، بنابراین توزیع داده‌ها نرمال است (جدول ۴).

جدول ۴. آزمون نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی

ابعاد مدیریت محلی			
ویژگی‌های فردی و گروهی	ویژگی‌های حقوقی و قانونی	ویژگی‌های تشکیلاتی، اداری	
۰/۳۰	۰/۲۸	آماره Z	۰/۳۳
۰/۷۰۸	۰/۶۵۸	سطح معنی‌داری	۰/۶۹۰
ابعاد مشارکت روستاییان در طرح‌ها و برنامه‌ها			
مشارکت روستاییان در اجرای پروژه‌های روستا	مشارکت روستاییان در جلسات آموزشی	مشارکت روستاییان در تصمیم‌گیری	مشارکت روستاییان در برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی روستا
۰/۳۶	۰/۳۴	۰/۳۲	آماره Z
۰/۸۷۳	۰/۸۵۰	۰/۸۳۰	سطح معنی‌داری
۰/۸۱۰	سطح معنی‌داری		
ابعاد ادراک‌شده از برنامه‌ها و طرح‌های تحول فضایی			
اثرات محیطی - اکولوژیک	اثرات اجتماعی	اثرات اقتصادی	اثرات کالبدی
۰/۲۷	۰/۳۷	۰/۲۷	آماره Z
۰/۵۸۱	۰/۲۱۲	۰/۹۲۳	سطح معنی‌داری
۰/۲۵۶	سطح معنی‌داری		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه آزمون همبستگی بین متغیرهای پژوهش

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون نشان داد، بین همه متغیرهای پژوهش همبستگی معنادار وجود دارد و از این رو بررسی فرضیه‌های پژوهش در قالب تحلیل مسیر و بهره‌گیری از رویکرد معادلات ساختاری میسر است. بدین ترتیب، این پژوهش، در این مبحث تنها در پی یافتن معناداری یا عدم معناداری اثرات مستقیم و غیرمستقیم عوامل مستقل بر عامل وابسته بوده است (جدول ۵).

عملکرد مدیریت محلی و مشارکت روستاییان.....

جدول ۵. نتیجه آزمون همبستگی پیرسون

ابعاد ^۱	(FQ1)	(HQ1)	(TQ1)	(MQ1)	(MQ2)	(MQ3)	(MQ4)	(MM1)	(EM2)	(AM3)	(KM4)
(FQ1)	۱	۰/۵۷۱	۰/۴۶۷	۰/۲۸۰	۰/۴۵۴	۰/۳۶۴	۰/۳۲۵	۰/۳۷۹	۰/۵۷۱	۰/۴۶۷	۰/۲۸۰
(HQ1)		۱	۰/۴۷۸	۰/۵۳۷	۰/۳۲۵	۰/۳۱۱	۰/۵۱۹	۰/۳۶۶	۰/۲۷۲	۰/۱۰۲	۰/۱۸۸
(TQ1)			۱	۰/۳۸۲	۰/۱۵۶	۰/۳۲۰	۰/۴۷۹	۰/۳۸۲	۰/۱۵۶	۰/۰۸۴	۰/۲۳۹
(MQ1)				۱	۰/۷۰۸	۰/۴۲۶	۰/۴۴۷	۰/۴۷۴	۰/۱۹۰	۰/۰۴۳	۰/۲۱۱
(MQ2)					۱	۰/۷۰۷	۰/۴۳۲	۰/۴۵۷	۰/۳۶۴	۰/۲۶۳	۰/۶۴۳
(MQ3)						۱	۰/۴۷۵	۰/۴۲۶	۰/۴۰۶	۰/۳۳۷	۰/۹۰۲
(MQ4)							۱	۰/۴۲۶	۰/۴۰۸	۰/۲۵۱	۰/۳۹۸
(EM1)								۱	۰/۳۲۸	۰/۰۹۷	۰/۴۰۷
(EM2)									۱	۰/۱۶۵	۰/۳۳۳
(EM3)										۱	۰/۴۲۳
(KM4)											۱

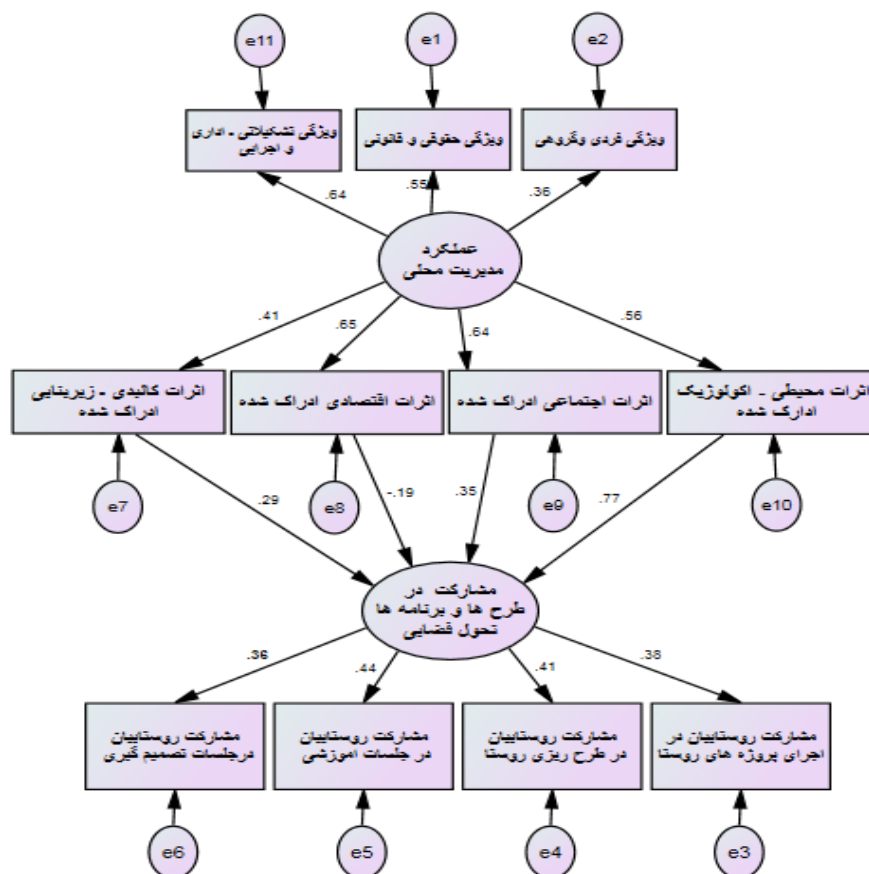
مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد مدل‌های اندازه‌گیری

در این پژوهش با برازش مدل مفهومی تحقیق با استفاده از تحلیل مسیر به تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش پرداخته شد. مدل مفهومی این پژوهش، بر مبنای استدلال نظری پایه‌گذاری شد. تحلیل مسیر راهی برای ارزیابی میزان تناسب و همخوانی مجموعه‌ای از داده‌ها با مدل است. به سخن دیگر، ساختن مدل پیش از هر نوع تحلیل آماری لازم است. زیرا، تحلیل آماری، کار مدل‌سازی را انجام نمی‌دهد. آمارها و تحلیل‌های پیچیده، جای استدلال نظری محکم را نمی‌گیرند، بلکه خود بر آن متکی هستند (شکل ۲). بنابراین، تحلیل مسیر یک روش پیشرفته آماری است که به کمک آن می‌توان علاوه بر تأثیرات مستقیم، تأثیرات غیرمستقیم هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را نیز شناسایی کرد.

بر این اساس واکاوی برازش مدل مفهومی در دو گام انجام شد. نخست، ارزیابی برازش بخش اندازه‌گیری مدل و دوم ارزیابی برازش بخش ساختاری مدل، که به شرح زیر است:

۱. ویژگی‌های فردی و گروهی (FQ1)، ویژگی‌های حقوقی و قانونی (HQ1)، ویژگی‌های تشکیلاتی، اداری و اجرایی (TQ1)، مشارکت روستاییان در اجرای پروژه‌های روستا (MQ1)، مشارکت روستاییان در جلسات آموزشی (MQ2)، مشارکت روستاییان در جلسات تصمیم‌گیری (MQ3) مشارکت روستاییان در برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی روستا (MQ4)، اثرات محیطی - اکولوژیک (EM1)، اثرات اجتماعی (EM2)، اثرات اقتصادی (EM3) و اثرات کالبدی - زیربنایی (EM4).

شکل ۲. نتیجه برازش مدل مفهومی تحقیق با استفاده از تحلیل مسیر (ضرایب)

مأخذ: یافته‌های پژوهش

ارزیابی کارایی مدل با استفاده از شاخص‌های نکویی برازش

در مجموع، در پاره‌ای زمان‌ها، ارزیابی و کارایی مدل را می‌توان از معنی‌دار نبودن کای دو مشخص کرد. باین‌حال، یک قاعده کلی وجود دارد و آن اینکه اگر نسبت بین کای دو و درجه آزادی کمتر از ۲ باشد، مدل مناسب است: $(\frac{\chi^2}{d.f} < 2)$. در این پژوهش مقدار آماره کای دو ۷۱/۲۰ و درجه آزادی ۳۶ است.

عملکرد مدیریت محلی و مشارکت روستاییان.....

$$\frac{\chi^2}{d.f} = \frac{71.20}{36} = 1.97777 < 2$$

بنابراین، مدل برازش یافته با داده‌های حاصل شده که در زیر آمده است، همخوانی دارد. شاخص برازش تطبیقی (CFI) و شاخص برازندگی هنجار شده (NFI) شاخص‌هایی هستند که برازش مدل پیشنهاد شده به مدل مستقل (که فرض می‌کند بین داده‌ها رابطه‌ای وجود ندارد) را می‌سنجد که به ترتیب در مدل برابر ۰/۹۱۰ و ۰/۹۲۱ هستند. با توجه به اینکه مقدار ۰/۹ و بالاتر قابل قبول هستند، این اندازه‌ها نیز نمایانگر برازش قابل قبول مدل هستند.

ریشه مجذور باقی مانده تقریبی (RMSEA) متوسط باقی مانده‌های بین همبستگی/ کوواریانس مشاهده شده نمونه و مدل مورد انتظار برآورد شده از جامعه است که در این پژوهش ۰/۰۷۱ است. بنا بر توصیه لوهلین^۱ مقدار کمتر از ۰/۰۸ به معنای برازش خوب است.

شاخص نکویی برازش (GFI) نیز مقدار نسبی واریانس‌ها و کوواریانس‌ها را به گونه‌ای مشترک از راه مدل ارزیابی می‌کند. ویژگی خاص شاخص نکویی برازش این است که به حجم نمونه بستگی ندارد. دامنه تغییرات این دو شاخص بین ۰ و ۱ است و مقادیر برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹۰، نمایانگر برازش مطلوب است. چون مقدار شاخص نکویی برازش در این پژوهش برابر ۰/۹۲۰ است؛ بنابراین نشانگر برازش مطلوب است. شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI) نیز در این پژوهش ۰/۹۱۰ به دست آمد که نمایانگر برازش مطلوب است. همچنین شاخص برازندگی نسبی (RFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، شاخص توکر- لویس (TLI) و کای مربع بهنجار شده (CMIN/DF) در این پژوهش به ترتیب ۰/۹۲۰، ۰/۹۱۰، ۰/۹۹ و ۱/۹۷۰ به دست آمد که نمایانگر برازش مطلوب مدل است.

پاسخ پرسش‌ها و واکاوی فرضیه‌های پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده از مقادیر جدول ۶ و بر اساس ضرایب اثرات مستقیم و کل مدل، مدیریت محلی بر اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها اثرگذار است. مقادیر اثرات مستقیم و کل مدیریت محلی بر اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها در جدول ۶ آمده است.

1. Lohelin

با توجه به نتایج جدول، اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، کالبدی ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها بر مشارکت در فراگرد تحولات فضایی اثرگذار است. اما در این رابطه اثرات اقتصادی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها بر مشارکت در فراگرد تحولات فضایی اثرگذار نیست.

جدول ۶. برآورد ضرایب اثرات مستقیم و کل مدل

شرح متغیرها	اثرات مستقیم		اثرات کل	
	ضریب	سطح معنی‌داری	ضریب	سطح معنی‌داری
H ₁ مدیریت محلی ← اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها	۰/۵۶۰	۰/۰۰۰	۰/۵۶۰	۰/۰۰۰
H ₂ مدیریت محلی ← اثرات اجتماعی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها	۰/۶۴۲	۰/۰۰۰	۰/۶۴۲	۰/۰۰۰
H ₃ مدیریت محلی ← اثرات اقتصادی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها	۰/۶۵۵	۰/۰۰۰	۰/۶۵۵	۰/۰۰۰
H ₄ مدیریت محلی ← اثرات کالبدی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰
H ₅ اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۷۷۹	۰/۰۲۴	۰/۷۷۹	۰/۰۲۴
H ₆ اثرات اجتماعی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۳۵۶	۰/۰۲۰	۰/۳۵۶	۰/۰۲۰
H ₇ اثرات اقتصادی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	-۰/۱۹۸	۰/۰۶۶	-۰/۱۹۸	۰/۰۶۶
H ₈ اثرات کالبدی ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۲۹۷	۰/۰۷۱	۰/۲۹۷	۰/۰۷۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همچنین برای سنجش فرضیه‌ها در ارتباط با متغیرهای میانجی پژوهش (اثرات غیرمستقیم)، نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۷ حاکی از آن است که مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات محیطی - اکولوژیک اثرگذار است. مقدار اثر غیرمستقیم مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها حدود ۰/۱۸ است. این عدد به این معناست که با تغییر یک واحد در مدیریت محلی انتظار می‌رود مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات محیطی -

عملکرد مدیریت محلی و مشارکت روستاییان.....

اکولوژیک به مقدار ۰/۱۸ تغییر یابد. مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات اجتماعی نیز اثرگذار است. مقدار اثر غیرمستقیم مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها میزان ۰/۱۶ است. یعنی با تغییر یک واحد در مدیریت محلی انتظار می‌رود مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات اجتماعی به مقدار ۰/۱۶ تغییر یابد. مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات اقتصادی اثرگذار نیست. مقدار اثر مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات اقتصادی معادل ۰/۰۶ است. این عدد به این معناست که با تغییر یک واحد در مدیریت محلی انتظار می‌رود که مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به‌واسطه اثرات اقتصادی به مقدار ۰/۰۶ تغییر یابد که عدد ناچیزی است و در عمل هیچ تأثیری ندارد.

در مورد اثرات کالبدی نیز می‌توان گفت که مقدار اثر غیرمستقیم مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها حدود ۰/۲۷ است. این عدد به این معناست که با تغییر یک واحد در مدیریت محلی می‌توان انتظار داشت تا مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به واسطه اثرات کالبدی حدود ۰/۲۷ تغییر یابد. مدیریت محلی روستاییان بر مشارکت در طرح‌ها اثرگذار است. مقدار این اثر مستقیم مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها برابر ۰/۴۸ به دست آمد. این عدد به این معناست که با تغییر یک واحد در مدیریت محلی انتظار می‌رود مشارکت در طرح‌ها و برنامه‌ها به مقدار ۰/۴۸ تغییر یابد.

جدول ۷. برآورد ضرایب اثرات غیرمستقیم و کل مدل

اثرات غیرمستقیم	اثرات کل		شرح متغیرها
	ضریب	سطح معناداری	
H ₉ مدیریت محلی ← اثرات محیطی - اکولوژیک ادراک شده روستاییان ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۱۸۹	۰/۰۹۰	۰/۱۸۹
H ₁₀ مدیریت محلی ← اثرات اجتماعی ادراک شده روستاییان ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۱۶۸	۰/۰۴۶	۰/۰۳۶
H ₁₁ مدیریت محلی ← اثرات اقتصادی ادراک شده روستاییان ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۰۶۸	۰/۰۴۶	۰/۴۶۱
H ₁₂ مدیریت محلی ← اثرات کالبدی ادراک شده روستاییان ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۲۷۰	۰/۶۱۲	۰/۶۱۲
H ₁₃ مدیریت محلی ← مشارکت در فراگرد تحولات فضایی	۰/۴۸۰	۰/۵۱۳	۰/۵۱۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در کنار عوامل مؤثر بر تحولات فضایی، امروزه مشارکت را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی مورد نیاز برای توسعه و تحول جوامع تلقی می‌کنند. بنابراین هدف این پژوهش، واکاوی عملکرد مدیریت محلی در اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها و نقش اثرات ادراک شده روستاییان از برنامه‌ها و طرح‌ها برای مشارکت در فرایند تحولات فضایی سکونتگاه‌های روستایی در روستاهای پیرامون بخش اسفندقه است.

روستاییان به‌عنوان عامل مؤثر در فعالیت‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و اجتماعی، از نظر مشارکت نیروی انسانی مورد نیاز در جامعه روستایی، سهم عمده و بسزایی دارند؛ به گونه‌ای که بدون مشارکت آنان، اجرای برنامه‌ها و طرح‌ها در راستای تحولات فضای روستایی امری ناممکن است. به‌علاوه، بر اساس ادبیات موضوع، تحولات فضایی روستایی خود تابعی از ارتقاء مشارکت روستاییان است که مدیریت محلی بر آن اثرگذار است. به گونه‌ای که مدیریت محلی با تأثیرگذاری بر مشارکت، زمینه اثرات محیطی و اجتماعی - اقتصادی درک‌شده به‌وسیله روستاییان در برنامه‌ها و طرح‌ها روستایی را در مسیر تحول فضای روستایی هموارتر می‌سازد.

به سخن دیگر، هنگامی که مشارکت در جوامع قوی‌تر باشد، روستاییان به‌احتمال زیاد بیشتر قادر به استفاده از فرصت‌های اقتصادی، جامع‌سازی و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی - اقتصادی هستند.

بنابراین، مشارکت متأثر از عملکرد مدیریت محلی گامی مهم در راستای بهبود پتانسیل‌ها و استعدادهای درونی روستاییان است. در صورت توجه مدیریت محلی به مقوله مشارکت به‌عنوان زیرساختی در فراگرد تحولات فضایی، می‌توان زمینه لازم برای تحول محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی سکونتگاه‌های روستایی در سطح محلی و ناحیه‌ای را فراهم ساخت.

بر این اساس، هشت فرضیه بر اساس روابط فرض شده در نمونه مورد آزمون قرار گرفت. در فرضیه‌های اول تا چهارم رابطه مدیریت محلی با اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ادراک‌شده آنان از طرح‌ها و برنامه‌ها مورد سنجش قرار گرفت (جدول ۶). نتایج پژوهش نشان داد رابطه مثبتی بین مدیریت محلی با اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ادراک‌شده آنان از طرح‌ها و برنامه‌ها وجود دارد. این پژوهش با نتایج وارنر (Warner, 2001) و لازارو و تری (Lazaro and Thery, 2019) همخوانی دارد که به نقش مدیریت محلی بر مشارکت در طرح‌ها و برنامه‌ها به‌واسطه اثرات ادراک‌شده دست یافتند. همچنین، در

فرضیه‌های پنجم تا هشتم رابطه بین اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی مورد سنجش قرار گرفت (جدول ۶). یافته‌های پژوهش نشان داد، بین اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور مستقیم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ این یافته با نتایج پژوهش وارنر (Warner, 2001) و بارت (Barrett, 2008) همخوانی دارد که بر نقش مدیریت محلی بر مشارکت در برنامه‌ها و طرح‌ها به واسطه اثرات ادراک شده دست یافته بودند؛ اما بین اثرات اقتصادی ادراک شده روستاییان از طرح‌ها و برنامه‌ها و مشارکت آن‌ها در فراگرد تحولات فضایی به طور مستقیم رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد.

در نهایت در فرضیه‌های هشتم تا سیزدهم رابطه اثرات مدیریت محلی و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده آنان از طرح‌ها و برنامه‌ها و رابط مدیریت محلی و مشارکت در فراگرد تحولات فضایی مورد سنجش قرار گرفت (جدول ۷). نتایج پژوهش نشان داد بین متغیر مدیریت محلی با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ از این رو، یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج وارنر (Warner, 2001) و سوندسن (Svendsen, 2000) مطابقت دارد که بر این باورند مدیریت محلی با نقش میانجی اثرات محیطی - اکولوژیک، اجتماعی و کالبدی - زیربنایی ادراک شده و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی اثرگذار است. همچنین، مدیریت محلی بر مشارکت در طرح‌ها اثرگذار است که این نتیجه نیز با یافته‌های توکه و همکاران (Tuke et al., 2017) همخوانی دارد. اما در این ارتباط، بین مدیریت محلی با نقش میانجی اثرات اقتصادی ادراک شده و مشارکت آنان در فراگرد تحولات فضایی به طور غیرمستقیم رابطه معناداری وجود ندارد، این یافته با نتایج مورو و جفری (Muro and Jeffrey, 2008) هم راستا نیست که بر این باورند مدیریت محلی می‌تواند با ایجاد مشارکت انعطاف‌پذیر زمینه را برای تحول فضایی فراهم سازد.

منابع

1. Adhikari, K.P. and Goldey, P. (2010). Social capital and its “Downside”: The impact on sustainability of induced community-based organizations in Nepal. *World Development*, 38(2): 184-194. DOI:10.1016/j.worlddev.2009.10.012.
2. Balkundi, P. and Kilduff, M. (2006). The ties that lead: A social network approach to leadership. *Leadership Quarterly*, 17(4): 419-439. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2006.01.001>.
3. Ahrweiler, P. and Keane, M.T. (2013). Innovation networks, *Mind and Society*, 12:73-90. DOI 10.1007/s11299-013-0123-7.
4. Barkin, D. (2000). Local governance: A model of sustainable rural resource management for the Third World, *Agriculture Resource, Governance and Ecology*, 1: 43-55.
5. Bourdieu, P. (2018). Social space and the genesis of appropriated physical space. *International Journal of urban and Regional*, 42 (1): 106-114. Available at: <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12534>.
6. Bezzina, C. (2000). Educational leadership for twenty-first century Malta: breaking the bonds of dependency. *International Journal of Educational Management*, 14(7): 299-307. Available at: <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/19553>.
7. Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94: 95-120. Available at: <https://www.jstor.org/stable/2780243>.
8. Cavaye, J. (2004). Social capital: A commentary on issues, understanding and measurement. Available at: <http://pascalobservatory.org/content/social-capital>. Accessed: 6th April, 2015.
9. Chilima, G., Nkhoma, B., Charul, G. and Mulwafu, W. (2002). Community based management approach in the management of water resource by different organization in the lake Chilwa basin Malawi, University and Government Report. Malawi :university of Malawi.
10. Day, Ch., Gu, Q. and Sammons, P. (2016). The impact of leadership on student outcomes: How successful school leaders use transformational and instructional strategies to make a difference. *Educational Administration Quarterly*, 52(2): 221-258. DOI:10.1177/0013161X15616863.
11. Ericsson, K.A. (2004). Deliberate practice and the acquisition and maintenance of expert performance in medicine and related domains. 79(10): 70-81. DOI: 10.1097/00001888-200410001-00022

12. Fathi Ashtiani, A. and Dastani, M. (2009). Psychological tests: Personality and mental health, Tehran: Besat. (Persian)
13. Horlings, I. and Padt, F. (2013). Leadership for sustainable regional development in rural areas: Bridging personal and institutional aspects. *Sustainable Development*, 21(6): 413-424. Available at: <https://doi.org/10.1002/sd.526>.
14. Iran Statistics Center, (2016). The detailed results of Jiroft city census can be accessed on the national portal of Amar at www.amar.org.ir.
15. Ibiatan, J. (2010). The role of local government in rural development issues, *Knowledge Review*, 20(2): 30-38. Available at: <http://eprints.covenantuniversity.edu.ng/id/eprint/3766>.
16. Lekaota, L. (2015). The importance of rural communities' participation in the management of tourism management: a case study from Lesotho. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 7(5): 453-462. DOI:10.1108/WHATT-06-2015-0029.
17. Kuchler, M. (2017). Stakeholding as sorting of sectors into categories: Implications for civil society participation in the CDM, *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 17(2): 191-208.
18. Liu, J., Qu, H., Huang, D., Chen, G., Yue, X., Zhao, X. and Liang, Zh. (2014). The role of social capital in encouraging residents' pro-environmental behaviors in community-based ecotourism. *Tourism Management*, 41: 190-201. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.08.016>.
19. Lazaro, B. and Théry, M. (2019). Empowering communities? Local stakeholders' participation in the Clean Development Mechanism in Latin America. *World Development*, 114: 254- 266.
20. Mosley, P. and Verschoor, A. (2005). The development of trust and social capital in rural Uganda: An experimental approach. Available at: https://www.researchgate.net/publication/24130237_The_development_of_trust_and_social_capital_in_rural_Uganda_An_experimental_approach.
21. Muro, M. and Jeffrey, P. (2008). A critical review of the theory and application of social learning in participatory natural resource management processes. *Journal of Environmental Planning and Management*, 51(3): 325-344. DOI:10.1080/09640560801977190.
22. Pretty, J. and Ward, H. (2001). Social capital and Environment. *World Development*, 29(2): 209-227. DOI:10.1016/S0305-750X(00)00098-X
23. Putnam, R. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *Political Science and Politics*, 28(4): 664-683. DOI:10.2307/420517.

24. Putnam, R. (1993). The Prosperous Community: Social Capital and Public Life., 4 (13), 35-42.
25. Prof, T.P. (2004). ICT And E-Governance for rural development center for electronic governance, Indian Institute Of Management, Ahmedabad.
26. Popovych, A. (2018). Social capital and rural development. *Current Debates Tourism and Development Studies*, 12: 11-13.
27. Svendsen, G. (2000). Measuring social capital: The Danish cooperative dairy movement, *Sociologia Ruralis*, 40(1): 72-86. Available at: <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00132>.
28. Saraei, H. (2013). An introduction to sampling in research, Tehran: SAMT. (Persian)
29. Svihlova, D. and Kubisova, L.(2014). Role of local government in supporting local social capital, Conference Paper, 286- 299, DOI:10.5817/CZ.MUNI.P210-6840-2014-35
30. Tuke, T., Karunakaran, R. and Huka, R. (2017). Role of local government for community development A Study in Aleta Wondo Town Administration, Sidama Zone, SNNPR State, Ethiopia, IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSRJHSS), 22(9): 64-71. DOI: 10.9790/0837-2209146471.
31. Teles, F. (2012). Local governance, identity and social sapital: Framework for administrative reform, theoretical and empirical researches in urban management, 7(4): 20-34. Available at: https://www.researchgate.net/publication/288371522_Local_governance_identity_and_social_capital_A_framework_for_administrative_reform.
32. Warner, M. (2001). Building social capital: The role of local government, *Journal of Socio-Economics*, 30: 187-192. Available at: https://www.researchgate.net/publication/4932078_Building_Social_Capital_The_Role_of_Local_Government.
33. Uhl-Bien, M. (2006). Relational leadership theory: Exploring the social processes of leadership and organizing. *The Leadership Quarterly*, 17(6): 654-676. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2006.10.007>.
34. Usadolo, S.E. and Caldwell, M. (2016). A stakeholder approach to community participation in a rural development project, *Sage Open*, 6(1): 1-9.